

Most légy okos, Domonkos!

Az evangélikusokkal megegyeztünk abban, hogy a hit üdvözít, de azért a cselekedeteknek is van némi szerepük az üdvösségünkben. A pápa bocsánatot kért azoktól, akikkel szemben a hierarchia úgy viselkedett a múltban, ahogy a jelenben viselkedik a mai teológusokkal. Ratzinger elmondotta, hogy szép dolog a vallásközi párbeszéd, de azért a negyvennyolcból nem engedhetünk: üdvösség nincs, csak a katolikus egyház közvetítésével. Egy-egy mondatban három jelentős dokumentuma ez – nagyjából az utolsó esztendőnek. Mindezekkel szemben az evangéliumok alapján áll – megint csak egy-egy mondatban –, hogy üdvözülnek, akik az éhezőknek enni adnak, az eretnek-konkolyt sem szabad semmiképpen kitépni, s hogy akik nincsenek ellenünk, azok velünk vannak.

A három dokumentum egy meghatározott vallás dokumentuma: a római katolikusé, amely vallás Jézus képviselőjében akarna szólni. Ez a Jézus nem volt katolikus, zsidó vallású volt. Igaz, szemben állt a maga zsidó vallásának hierarchiájával, amely – a szokásos történelmi következetességgel – ki is tessékelte őt tagjai sorából. Elég radikálisan. De ne bántsuk ezt a hierarchiát túlságosan. Az előttük levő s az utánuk jövő hierarchiák sem igen tudtak mást tenni eretnekeikkel. Az utódok olykor jelentősen radikálisabbaknak is bizonyultak. Aki pontosan tudná az elégetett eretnekek számát, még szorzószámot is adhatna: hányszor voltak radikálisabbak.

Tény, hogy a történelemben fellépő vallások képtelenek egyetemesek lenni. A krédójukba beírhatják ugyan, hogy „egyetemesek”, de ettől még maradnak partikulárisak, azaz csak valakiknek szólók; csak valakikhez, nem mindenkihez elérők. Nem tudják átfogni az emberiség hitét, csak bejelenthetik, hogy az egész emberiséget hívják vallásukba. Ez a fajtájú egyetemesség viszont önmagában hordja a kísértést a türelmetlenségre a más nézeteket képviselőkkel szemben. De hát az ember képtelen a másfajta, a mindenkit kielégítő egyetemességre. Annak következtében képtelen, hogy Isten per definitionem kinyilatkoztatást adó valaki, és az ember per definitionem az Isten kinyilatkoztatását érzékelő lény. De ez az érzékelés minden embernél sajátos eredményt szül. Ha minden ember használja ezt az érzékelő képességét, már pedig ki nem mondván is szükségképpen használja azt, akkor ennek az vége: mára hatmilliárd, különböző krédó.

A történelmileg megjelenő vallások csak egy nép, egy kultúrkör nagyjából egységesen megfogalmazott hitét tartalmazhatják. E nép és kultúrkör mellett vannak más népek és más kultúrkörök, a maguk ugyancsak nagyjából egységesen megfogalmazott hitű vallásaival. A szórás nemcsak földrajzi, időbeli is. Mindegyik vallás szükségképpen ki van téve annak, hogy új egyedek születnek soraikban. Olyanok, akik a maguk fejlettebb érzékelő képességük birtokában új véleményeket hallanak belülről, és új nézeteket fogalmaznak. Nézeteiket a meglévő krédók befogadhatják és el is vethetik. Ha történetesen befogadják, ez szükségképpen nem tetszik valakiknek, akik ragaszkodnak a

régihez. Ezek a ragaszkodók lesznek az eretnekek, mint Lefe`vbre napjainkban. Ha nem fogadja be vallásuk az új meglátásokat, értesüléseket, akkor az új érzékelések közvetítői lesznek az eretnekek, miként az ó-katolikusok a múlt században. Mindez annyit jelent, hogyha feje tetejére is állna valaki, akkor sem lenne képes megkonstruálni egy olyan egyetemes vallást, amelynek krédója lefedhetné hatmilliárd különböző ember hitét.

Vallások pedig mindenképpen vannak. Az ember nem monasz, hanem közösségi lény. Még a bélyegyűjtők is egyesületet hoznak létre. Mennyivel inkább azok, akik nemcsak magukban akarják keresni Istent, hanem közösségileg is. Vallásra szüksége van az embernek, a társadalomnak. Nagyon sok okon. Mondok ezekből egyet. Némethy Feri rendtársam (szül. 1930) az ötvenes években, felszentelése után kisközöséget csinál. A piaristák emiatt kénytelenek kirúgni, az ÁVO meg „kénytelen” börtönbe dugni őt. Szabadul onnan a '63-as amnesztiával, s innen kezdve, mint vasesztergályos építi a szocializmust. Tudják róla ott, ahol dolgozik, hogy honnan jött, és hogy pap. Bütyköli a gépét. Egyszer odajön hozzá a szomszéd gépen dolgozó szaki és mondja neki: „Tudja szakikám, már beadom a gyereket hittanra. Nem akar lemenni a Közértbe a tejért”. Az apa már rég nem jár templomba. De úgy gondolja, hogy baját csak a vallás orvosolhatja. Melyik? Mindegy. Az egyik. Amelyikbe beleszületett.

A hatmilliárd ember nem egyforma intenzitással érdekelt Isten dolgában. A három dokumentum az európai társadalom döntő többségét hidegen hagyja. Csak egy kisebbség érdekelt azok tartalmi iránt. E kisebbségen belül vannak, akiket felháborít, hogy mennyire nincsenek a dokumentumok harmóniában a jézusi tanítással. De mennyivel többen vannak, akik vállukat rándítják, amikor hallanak e dokumentumokról, s készítőikről így nyilatkoznak: Ők az iparosok! Értsd: a vallási hatóságok dolga az ilyesmikről nyilatkozni. Ismét mások dühödten védelmezik a dokumentumokat a kritikusokkal szemben. Nekem mindenképpen tanulságos a széphalmi példa. Amikor megtudták, hogy Gromon Bandi nem lesz a plébánosuk, átálltak a hierarchia oldalára. Mert a vallás iránt érdeklődők többségének rend kell, s hogy lehessen küldeni a gyereket a hittanra – a Közértbe tejért menés okából is. Küng vagy Drewermann vagy Gaillot ma óriási hatású emberek, de ha a hierarchia Rómába akarja hívni az ifjúságot, akkor millió fiatal mozdul meg – nemegyszer közpénzen. A mondott legnagyobb hatású kontesztálók pedig Párizsban, Bécsben vagy Budapesten, megtöltöttek – egy nagytermet.

Azt hiszem a húsz éves Ady Endre karácsonyt ünnepelve - Jézus szándékát fogalmazta meg:

Nem lenne más vallás, összesen csak ennyi:

Az Istent imádni, az embert szeretni.

Úgy gondolta, hogy Jézusra hivatkozva létre kellene hozni azt a vallást, amelyben megengedjük a hatmilliárd embernek, hogy gondolja csak azt Istenről, amit gondol, sejt és belülről hall. Csak azt kívánjuk meg tőle, ami Jézus

tanításában az élet és az örökélet tartalma: szeresse testvérét, felebarátját, az embert, a hatmilliárdot, szeressék egymást. Eddig még nem sikerült ezt a vallást létrehozni. Sem Jézusnak, sem Ady Endrének. Miért nem? Alighanem ma éppen hatmilliárdan vagyunk benne vétkesek. Nyílt összeesküvésben vagyunk egy ilyen szándékkal szemben. Mi ennek az összeesküvésnek a tartalma? Parancsolni akarunk, hatalmasabbak akarunk lenni, gazdagabbak akarunk lenni, mint a többi ember, akiket éppen ezért nem is tudunk testvérünknek tekinteni. És nem akarunk olyan Istent imádni, aki ennek éppen az ellenkezőjét kívánja tőlünk: hogy mossuk a másoknak a lábát, hogy hüvelyébe dugjuk a kardot, hogy eladva mindenünket, mindenkinél szegényebbek legyünk. Csak olyan Istent akarunk imádni, aki lehetővé teszi számunkra a szolgálat, az adás s az erő-nemalkalmazás magatartásainak – az ellenkezőjét. Jézust kétezer éve csak vallása hierarchiája intézte el, de az emberiség Jézussal szóba nem állásának kétezer esztendő folyamata már nem írhatjuk kizárólag a vallási és nem vallási hierarchiák számlájára. Abban része van a nem-hierarchiáknak is. Részünk van mindnyájunknak. A hatmilliárdnak is.

Nekünk, Jézusra hivatkozóknak, keresztényeknek sincs hatmilliárd testvérünk! Magunkat szeretjük. Jó esetben még a férjünket-feleségünket, meg a gyerekeinket. De ennek a szeretésnek nincs sok köze ahhoz, amiről Jézus beszélt. E mondatból: *Mert én a gyerekeimnek meg akarom adni azt...* – levezethető a nukleáris, az ökológiai, s a holnap, ma még neve sincs, katasztrófa. Levezethető, mert azt akarja ez a gyerekeimre korlátozott szeretés megadni a gyerekeinek, amit a testvérem nem tud megadni a maga gyerekeinek. Ismétlem: ma, kétezer évvel Jézus köztünk járása és kétezer esztendő úgy nevezett kereszténysége után sincsen hatmilliárd testvérünk. Ady Endre, lépj le! És Jézus Krisztus, lépj le! Mert azt a vallást – amelyben szabadon hagyjuk a hatmilliárd embernek-hívőnek, hogy miként is képzele el Istent s az üdvösséget, s csak az ember szeretését kívánjuk meg tőle – Jézusra vagy akárkire is hivatkozva még nem sikerült létrehoznunk. Miért nem? Alighanem éppen hatmilliárdan vagyunk vétkesek benne. Nyílt összeesküvésben vagyunk egy ilyen szándékkal szemben. Az összeesküvés tartalma: parancsolni akarunk, hatalmasabbak akarunk lenni, gazdagabbak akarunk lenni, mint a többi ember, akiket éppen ezért nem is tekintünk testvéreinknek. Nem akarjuk az Istent imádni, ha embertársainkat testvérünknek kell tekinteni. Jézust kétezer éve csak vallása hierarchiája intézte el, de Jézussal szóba nem állásunk kétezer esztendő folyamata már nem írhatjuk kizárólag a vallási hierarchiák számlájára, abban része van a nem-hierarchiáknak is.

Helyette egyebet akarunk. Ezt az egyebet kellene megnéznünk. Az **első**, talán legnagyobb csoportot azok képezik, akik semmiképpen sem akarnak szóba állni azzal, hogy „az embert szeretni”. Ezek részint vallásosak, részint nem. Ők az eszménytelenek, ők a szemérmetlenül önzők. Ha vallásosak, azért azok, mert a vallást tartják a leghatékonyabb eszköznek arra, hogy önzésüket maradéktalanul érvényesíteni tudják: „Túrj, túrj, ezt papolta apát urunk is”. A

második csoportot azok alkotják, akik a vallás kizárásával akarják az eszményt szolgálni. Ők az ateista humanisták, akiket messzemenően meghatároz az, hogy nem akarnak utópisták lenni, nem akarnak a jézusok útjára tévedni. A **harmadik** csoport egy-egy régi vagy újonnan alapított vallás keretében akarja szolgálni a jézusi eszményt. A **negyedik** azt mondja, hogy megpróbálkozik a jézusi úttal anélkül, hogy valláshoz tartozna, de a legmélyebb Istent szolgálni akarás útján.

Magam számára az első kettő nem járható út: Isten és a jézusi örökség nélkül nincs miben reménykednem. A két utolsóból pedig egyértelműen csak a harmadikat tudom választani. A negyediket nem, mert a negyedik pillanatokon belül ateista lesz, vagy létrehoz egy új vallást. Az ateizmusban nincs reménységem, ha meg új vallást hoz létre, kiköt a harmadik csoportban. Ennek a negyediknek nincsen tömegbázisa. E negyediket csak mondani lehet, de kivitelezni nem.

Milyen perspektívái vannak ennek a harmadik csoportnak? Nem a legjobbak. Ott van a csoportban a hierarchia is, amely eretnekséget kiált, ha észreveszi a jézusi szándékot, vagy csak szektáskodást állapít meg. Ott vannak benne a jó szándékú vallásos emberek, akik nem tudnak kitartani Jézus mellett a szektáskodás vádjának elhangzásakor. S ott vannak azok az eszménytelenek is, akiknél a valláshoz tartozás csak önzésük takarója. Ezekkel szemben ott vannak azok is, akik tudják, hogy Isten népének prófétai népnek kell lennie, ennek minden következményével együtt: Üldözni fognak titeket!

Ebből az következik számomra, hogy – ha már római katolikusnak születtem – azokkal kell **kritikus** közösséget vállalnom, akik a bevezetőben említett három dokumentumot kiadták. Az következik, hogy római katolikusként szembesítenem kell vallásom hierarchiáját azzal, amit a dokumentumban érintett kérdésekről Jézus tanított. Vagy elviselik, vagy nem. Amikor, és ha elviselik – ha pap vagyok, prédikálhatok két kicsi templomban: Széphalmon és Budaváriban. Ez esetben – ha még oly peremre szorítottan is – van olyan-amilyen szavam van a „hívők” gyülekezetén belül. Ez esetben nem kell új vallást csinálnom. Mondhatom abban, amelyikbe beleszülettem a magam szektás jellegűnek bélyegzett szövegét két kicsiny katolikus templomban. Erről Jézus sem mondott le. Szombatonként – szokása szerint - bement a zsinagógába és tanított. Ja, hogy figyelték őt a Jeruzsálemből küldött teológusok? Ja, hogy vádemelés céljából figyelték őt? Hát ezt nem tudta megspórolni. Én sem, mi sem. Üldözni fognak...

Hűségeseeknek kell lennünk a lelkiismeretünkhöz. Hazudnunk nem szabad. Ez nem vitatható. S ha ehhez ragaszkodunk, akkor két út áll előttünk. Nem utasítjuk el azt vallásunk krédójából, amit sem igazolni, sem elvetni nem tudunk – ez az egyik. S a másik: nem mondjuk el azt a krédót, amelyben nem igazolható és nem cáfolható tételek vannak. Mind a két magatartás előtt meghajlok, mert lelkiismeret diktálta utak mind a ketten. De én az elsőt választom. Jézuson iskolázott lelkiismerettel.